

НАСТАВНИ ПРОГРАМ ЗА ПРЕДМЕТ: СРПСКИ ЈЕЗИК

РАЗРЕД: **ОСМИ**

СЕДМИЧНИ БРОЈ ЧАСОВА: **4**

ГОДИШЊИ БРОЈ ЧАСОВА: **144**

ОПШТИ ЦИЉЕВИ И ЗАДАЦИ НАСТАВЕ СРПСКОГ ЈЕЗИКА И КЊИЖЕВНОСТИ ЈЕСУ:

- да ученици граде свијест о важности језика и књижевности;
- да овладају основним законитостима српског књижевног језика и да исте примјењују у различитим ситуацијама говорног и писаног изражавања;
- да се оспособе за самостално читање и да праве разлику између књижевних (умјетничких) и некњижевних дјела у складу са узрастом;
- да развијају свијест о естетским и културним вриједностима;
- да развијају комуникативне способности поштујући различитости у мишљењу;
- да развијају свијест о припадности властитој националној и културној традицији;
- да развијају самопоуздање, самоконтролу и овладавање личним емоцијама;
- да развијају свијест о важности родољубља, хуманости и истине;
- да овладају различитим видовима и облицима казивања у говорној и писаној форми;
- да се код ученика подстиче развој језичког стваралаштва.

ПОСЕБНИ ЦИЉЕВИ И ЗАДАЦИ НАСТАВЕ СРПСКОГ ЈЕЗИКА И КЊИЖЕВНОСТИ У СЕДМОМ РАЗРЕДУ ЈЕСУ:

- да ученици прошире знања о реченичним члановима;
- да знају и разумеју граматичку и комуникативну функцију реченице;
- да уочавају комуникативне врсте реченица;
- знају појам синтагме и уочавају врсте синтагме;
- проширују знања о сложеној реченици са посебним нагласком на врстама независнослужених и зависнослужених реченица;
- досљедно примјењују правописну норму;
- правилно пишу структурне дијелове сваког текста;
- правилно развијају дикцију;
- примјењују књижевнотеоријске термине у тумачењу предвиђених књижевних дјела;
- знају стилске фигуре предвиђене програмом и уочавају њихову функцију у књижевном дјелу;
- уочавају корелацију између садржаја различитих предмета;
- уочавају битне елементе наративног књижевноумјетничког дјела;
- препознају род и врсту књижевног дјела на основу одломака;
- изводе и аргументују закључке засноване на сложенијем тексту;
- поштују властито национално књижевно и умјетничко наслеђе.

Предметна подручја

- Језик
- Књижевност
- Језичка култура

Оквирни број часова

46
60
38

САДРЖАЈИ И ИСХОДИ ПРОГРАМА

Исходи учења	Садржаји програма/ појмови	Корелација са другим наставним предметима
Језик (46 часова)		
<p>Ученик:</p> <ul style="list-style-type: none"> – примјењује знања о граматичким садржајима стечена у претходним разредима; – разликује врсте ријечи; – примјењује знања о гласовним пројенама; – зна граматичке категорије промјенљивих ријечи; – разумије и примјењује знања о граматичкој основи, наставцима; простим, изведеним и сложеним ријечима; – зна основне разлике у грађењу личних и неличних глаголских облика; – зна основне разлике у грађењу простих и сложених глаголских облика; – анализира реченице грађене по основним моделима; – разликује зависне и независне синтагме; – познаје основне особине зависних и независних реченица; – уочава разлику између зависне и независне синтагме; – уочава функцију синтагме у реченици; – препознаје независносложене реченице; – препознаје зависносложене реченице; – оспособљава се за конструктивно рјешавање проблема; – развија критичко мишљење; – развија стваралачку вјештину. 	<ul style="list-style-type: none"> – систематизација знања из претходних разреда (врсте ријечи и глаголски систем); – субјекат, граматички и логички (на типичним примјерима); – предикат, глаголски и именски (на типичним примјерима); – објекат, прави и неправи; – прилошке одредбе (за мјесто, вријеме, начин, узрок, допуштање); – атрибут; – апозиција; – појам синтагме; – зависна синтагма (на типичним примјерима); – независна синтагма (на типичним примјерима); – напоредни односи међу реченичним члановима; – саставни, раставни, супротни и градациони односи (на типичним примјерима); – независне реченице (све врсте реченица на типичним примјерима); – комуникативне функције реченице; – обавјештајне, упитне, узвичне, заповједне и жељне реченице; – непотпуне реченице; – безличне реченице; – пасивне реченице; – независносложене реченице <ul style="list-style-type: none"> – појам и особине; – саставне реченице; – раставне реченице; – супротне реченице; – градационе реченице; – зависносложене реченице – појам и особине; – начин писања зависнослужених реченица; 	<p>Историја</p> <p>Ликовна култура</p> <p>Музичка култура</p> <p>Математика</p>

	<ul style="list-style-type: none"> – субјекатске, објекатске, атрибутске и апозицијске реченице (на типичним примјерима); – прилошкоодредбене реченице: мјесне, временске, узрочне, условне, допусне, намјерне, посљедичне, начинске). 	
Језичка култура (38 часова)		
<p>Ученик:</p> <ul style="list-style-type: none"> – примјењује досад усвојена правописна правила; – правилно употребљава интерпункцијске знакове; – примјењује различите облике казивања у писаном изражавању; – критички размишља изводећи аргументе за своје тврдње; – учествује у расправи о актуелним проблемима из друштвеног живота; – критички рамишља о различитим проблемима на основу текстова из дневне штампе или других неформалних текстова; – има развијен рјечник у складу са нивоом основношколског узраста; – правописно и граматички тачно пише све облике писмених задатака са правилно структурисаним дијеловима – увод, разрада, закључак; – развија вјештину толеранције у разговору и поштовање туђег мишљења; – развија вјештине за тимски рад и сарадњу; – развија и усавршава комуникативне способности (писане и говорне); – увјежбава правила добре дикције. 	<p style="text-align: center;">Правопис:</p> <ul style="list-style-type: none"> – понављање правописних правила из претходних разреда кроз правописне вјежбе; – интерпункција у вези са зависним реченицама. <p>Култура изражавања:</p> <ul style="list-style-type: none"> – писање извјештаја; – писање догађаја хронолошким и ретроспективним редом излагања, уз коришћење разних облика казивања; – расправљање (на задату тему) у говорној и писаној форми; – писање молбе; – писање жалбе; – писање имејла; – усмене говорне вјежбе на задате теме из друштвеног живота; – четири школска писмена задатка; – два домаћа писмена задатка и њихова анализа на часу; – читање и разумијевање прочитаног (књижевних и других текстова). 	
Књижевност (60 часова)		
<p>Ученик:</p> <ul style="list-style-type: none"> – примјењује стечена знања о књижевним терминима и 		

<p>појмовима обрађиваним у претходним разредима са новим дјелима која чита;</p> <ul style="list-style-type: none"> – примјењује појмове <i>пјесник</i> и <i>лирски субјекат</i>, те <i>писац</i> и <i>приповједач/наратор</i>; – препознаје књижевни текст као самосталну и јединствену естетску цјелину и разликује га од осталих типова текстова; – зна разлику између ауторског и народног књижевног дјела; – разумије специфичност језика у књижевној употреби; – препознаје основне облике лирске поезије (љубавна, родољубива, дескриптивна, социјална, мисаона); – зна основне стилске фигуре и схвата њихову књижевноумјетничку функцију (метафора, метонимија, епитет, поређење, контраст, ономатопеја, персонификација, хипербола, алегорија, иронија, сарказам, асонанца, алитерација, градација); – примјењује научене књижевне термине; – толерантно учествује у дијалогу; – исказује емпатију према слабим лицима; – има развијене ставове о правди, истини и поштењу и јасно уочава моралне вриједности; – проналази и издваја основне информације из књижевног текста према датим критеријумима; – разликује у књижевном тексту битно од небитног, главно од споредног; – повезује информације и идеје присутне у књижевном тексту; – уочава примарне релације у једноставном тексту (временски слијед догађаја, циљ – средство за постизање циља, узрок – посљедица) и 	<ul style="list-style-type: none"> – књижевни рад Светога Саве – значај; – Свети Сава: <i>Писмо игуману Спиридону</i>; – <i>Љубавни растанак</i>, народна пјесма; – посленичке народне пјесме (избор); – <i>Кујунџија и хитропреља</i>, народна пјесма; – кратке фолклорне форме (пословице, питалице, загонетке); – <i>Златна јабука и девет пауница</i>, народна бајка; – пјесме хајдучког и ускочког циклуса: <i>Диоба Јакишића</i>, <i>Мали Радојица</i>, <i>Иво Сенковић и ага од Рибника</i>, <i>Предраг и Ненад</i>, <i>Старина Новак и кнез Богосав</i>, <i>Ропство Јанковић Стојана</i>; – Миодраг Павловић: <i>Светогорски дани и ноћи</i> (избор); – Бранко Радичевић: <i>Кад млидијах умрети</i>; – Јован Јовановић Змај: <i>Кажми, кажми</i>; – Лаза Костић: <i>Међу јавом и мед сном</i>; – Стефан Митров Љубиша: <i>Кањош Мацедонов</i> (одломак); – Радоје Домановић: <i>Мртво море</i> (одломак); – Јован Стерија Поповић: <i>Покондирена тиква</i> (одломак); – Јован Дучић: <i>Подне</i>; – Добриша Џесарић: <i>Балада из предграђа</i>; – Мак Диздар: <i>Запис – о земљи, о штити</i>; – Ђуро Дамјановић: <i>Јевташ, кад дође зима</i>; – Зијо Диздаревић: <i>Мајка</i>; – Доситеј Обрадовић: <i>Живот и прикљученија</i> (одломак); – Павле Угринов: <i>Стара породична кућа</i>; – Вељко Петровић: <i>Јабука на друму</i>; – Борисав Станковић: <i>У ноћи</i>; 	
---	--	--

<p>на основу њих изводи закључак, аргуентује га;</p> <ul style="list-style-type: none"> – разликује објективност од пристрасности; – препознаје основне врсте стиха (римовани и неримовани; осмерац и десетерац); – уочава и тумачи битне елементе наративног књижевног дјела (мотив, тема, фабула, вријеме радње, мјесто радње, лик) позивајући се на само дјело; – уочава композицију књижевног дјела; – уочава карактеристике ликова и њихову међусобну повезаност; – повезује дјело из обавезне лектире са временом у којем је настало; – препознаје различите облике казивања: нарација, дескрипција, дијалог, монолог (и унутрашњи монолог); – препознаје род (епика, лирика, драма) и врсту (епска пјесма, лирска пјесма, приповијетка, бајка, роман) књижевног дјела (на карактеристичним одломцима); – уочава разлику између препричавања и анализе књижевноумјетничког дјела; – изражава свој став о конкретном књижевном дјелу и аргуентовано га образлаже; – способан је за естетски доживљај умјетничких дјела; – умије да води дневник читања; – препоручује књижевно дјело уз кратко образложење; – повезује наслове прочитаних књижевних дјела (предвиђених програмом) са именима њихових аутора; – има изграђену потребу за читањем књижевноумјетничких текстова; – поштује српско национално, 	<ul style="list-style-type: none"> – Сима Пандуровић: <i>Бисерне очи</i>; – Десанка Максимовић: <i>Стрепња</i>; – Жак Превек: <i>Врт</i>; – Гроздана Олујић: <i>Звезда у чијим је грудима нешто куцало</i>; – Владислав Петковић Дис: <i>Међу својима</i>; – Добрица Ерић: <i>Песник и месец</i>; – Стеван Раичковић: <i>Небо</i>; – Иван В. Лалић: <i>Ветар</i>; – Јанко Веселиновић: <i>Хајдук Станко</i> (одломци); – Бранислав Нушић: <i>Аналфабета</i> (одломци); – једно књижевно дјело по индивидуалном избору ученика. <p><i>I и II свјетски рат, страдање Срба, Јевреја и Рома у тим ратовима</i></p> <ul style="list-style-type: none"> – Милан Ракић: <i>Симонида</i>; – Алекса Шантић: <i>Ми знамо судбу</i>; – Васко Попа: <i>Манасија</i>; – Десанка Максимовић: <i>Крвава бајка</i>; – Бранко Ћопић: <i>На петровачкој цести</i>; – Иво Андрић: <i>Прича о кмету Симану</i>; – Петар Кочић: <i>Јазавац пред судом</i> (одломак); – Борисав Станковић: <i>Наши Божић</i>; – Вук Стефановић Караџић: <i>Живот и обичаји народа српског</i>. <p>Лектира:</p> <ul style="list-style-type: none"> – Перл Бак: <i>Велики талас</i>; – Светозар Ћоровић: <i>Стојан Мутикаша</i>; 	
---	--	--

<p>књижевно и умјетничко насљеђе;</p> <ul style="list-style-type: none"> – разумије личну припадност националној културној баштини; – разумије улогу књижевности у његовању културе сјећања; – уочава лични и колективни идентитет у историјској перспективи српског народа; – разумије и зна народне обичаје повезане са божићним празницима. 	<ul style="list-style-type: none"> – Стеван Сремац: <i>Поп Ђура и поп Спира</i>; – Десанка Максимовић: <i>Прадевојчица</i>; – Душко Трифуновић: <i>Песме</i> (избор); – Момо Капор: <i>Сања (Онда)</i>; – Тери Прачет: <i>Сестре по метли</i>. <p>НАПОМЕНА: Наставник бира пет од седам понуђених наслова.</p>	
--	---	--

ДИДАКТИЧКА УПУТСТВА

Наставни садржаји нису циљ сами себи, већ су у функцији остваривања исхода који су дефинисани као функционално знање ученика тако да показују шта ће ученик бити у стању да научи током једне школске године. Овако конципиран програм подразумијева да оствареност исхода води ка развијању компетенција, како општих и специфичних, тако и кључних за развој ученика.

Програм предмета *Српски језик* који је оријентисан на исходе наставнику даје већу слободу у креирању и осмишљавању наставе и учења, а улога наставника је да осмисли начине реализације подучавања, те их прилагоди потребама сваког одјељења имајући у виду састав одјељења и карактеристике ученика, уџбенике, техничке услове, наставна средства и медије којима школа располаже. Наставник креира годишњи/глобални план рада из којег развија оперативне планове, гдје операционализује исходе учења, водећи рачуна о томе да се неки исходи остварују брже и лакше, али да је за многе исходе потребно више времена у зависности од ученичких индивидуалних могућности и других наставних потреба. Важно је напоменути да је уџбеник наставно средство и да он не одређује наставне садржаје.

Програм предмета *Српски језик* чине три предметна подручја: књижевност, језик и језичка култура, и препоручена је оквирна дистрибуција часова по подручјима за сваки разред, али свако подручје не може се изучавати изоловано, без узајамног дјеловања предметних подручја.

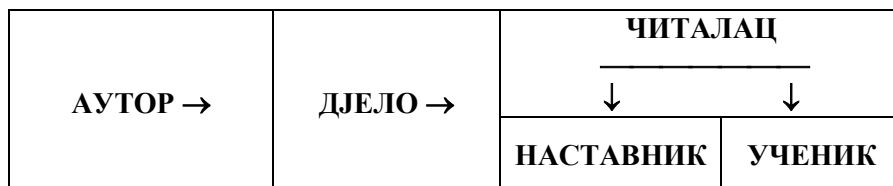
ЈЕЗИК

У настави језика ученици се оспособљавају за правилну усмену и писану комуникацију стандардним српским језиком. Важно је знати да захтјеви не могу бити усмјерени само на усвајање језичких правила и норми већ на разумијевање њихове функције, те правилну примјену у свакодневном животу. Тако, на примјер, у шестом разреду, када је ријеч о изучавању падежа, важно је посветити пажњу вези именица и приједлога, те приједлошко-падежним конструкцијама и уочавању разлике између облика именице са приједлогом и без приједлога, а самим тим и разлици између непромјењивих ријечи прилога и приједлога. Наставник мора инсистирати на понављању и увјежбавању наставних садржаја тако што ће се подизати степен усвојености и способности примјене на неким новим примјерима, трудећи се да се обезбиједи континуитет рада и систематичности у повезивању новог градива са постојећим знањима. Кад је ријеч о настави фонетике, морфологије и синтаксе, важно је напоменути да се ради само на типичним примјерима са фокусом на исходе учења. Оваквим указивањем на ниво програмских захтјева наставницима се помаже у њиховим настојањима да ученике не оптерете обимом и дубином обраде језичке грађе. Тако у осмом разреду ученици разликују независан и зависан однос у реченицама, упознају њихове врсте

на нивоу препознавања, и то само на типичним примјерима.

КЊИЖЕВНОСТ

Настава књижевности подразумијева корелацију текстова, као и обавезно поштовање принципа поступности и систематичности, пазећи на наставне садржаје из претходних разреда. Настава књижевности разврстана је по родовима – *лирика, епика и драма* и избор дјела је у највећој мјери прилагођен узрасту. Циљ наставе књижевности је формирање, развијање и потом његовање читалачких навика код ученика, али и на естетици рецепције аутентични литерарно-естетски доживљај прочитаног. Понуђени текстови представљају шири избор наслова, а наставник има слободу да изабере наслов и књижевника тако да са ученицима којима предаје достигне предвиђене исходе учења. С обзиром на предвиђени број часова за наставу књижевности, потребно је планирати читање и интерпретацију онолико текстова колико је потребно да се достигну програмом предвиђени исходи, а да се притом не инсистира на читању свих предложених наслова, јер је то на број предвиђених часова тешко постићи.

Књижевна дјела која су доживјела позоришно извођење или екранизацију могу послужити за компаративну анализу и уочавање разлике између књижевне верзије и позоришне/филмске адаптације.

Кад је ријеч о достизању исхода који се односе на познавање лирских пјесама, на примјер, у деветом разреду се ученицима нуде три пјесме истог наслова, различитих књижевника, како би се компарирале значајне појединости, елементарне слике, експресивна мјеста и стилско-језички поступци, као и евентуално ликовно дизајнирање пјесме. Књижевном дјелу приступа се као сложенем и непоновљивом организму у коме је све условљено узрочно-посљедичним везама, подстакнуто животним искуством и уобличено стваралачком маштом. У свим разредима, а посебно у старијим, анализа књижевног дјела биће проткана рјешавањем проблемских питања која су подстакнута текстом и умјетничким доживљавањем. На тај начин стимулисаће се ученичка радозналост, свјесна активност и истраживачка дјелатност, свестраније ће се упознати дјело и пружити могућност за афирмацију ученика.

Одлука наставника о томе коју ће активност изабрати како би реализовао циљеве наставе књижевности и достигао исходе учења, зависи, прије свега, од врсте књижевног дјела, његове теме и мотива и од наставникове процјене интересовања ученика.

Многи текстови, а поготово одломци из дјела, у наставном поступку захтијевају мјесну локализацију, често и вишеструку. Ситуирање текста у временске, просторне и друштвено-историјске оквире, давање неопходних података о писцу и настанку дјела, као и обавјештења о битним садржајима који претходе одломку – све су то услови без којих се у бројним случајевима текст не може интензивно доживјети и правилно схватити. Зато прототипску и психолошку реалност, из које потичу тематска грађа, ликови и дубљи подстицаји за стварање, треба дати у пригодном виду и у оном обиму који је неопходан за потпуније доживљавање и поузданије тумачење.

Ученик ће након часова књижевности моћи да се идентификује са главним ликом који је другачији од њега и критички се дистанцира упознавајући перспективе различитих књижевних ликова, али и да образлаже доживљај књижевног дјела на основу властитог читалачког искуства.

При обради епских дјела посебна се пажња посвећује тематској грађи и мотивима, њиховом умјетничком обликовању и распореду у оквиру сижеа. Догађаји, ситуације, сцене, конфликти, осјећања и поступци ликова прате се и тумаче са спољашњег и унутрашњег становишта. Књижевни ликови свестрано се посматрају: као носиоци радње, покретачи акција, учесници и свједоци у догађајима, али, прије свега, као умјетнички конкретизоване „личности“ које се испољавају у посебним ситуацијама и околностима. Упознавање и анализа ликова је најинтегралније и најдубље понирање у суштину епских и драмских дјела, јер обухвата физичке и духовне особине ликова, њихове жеље, осјећања, ставове, погледе на свијет, поступке, односе према другим ликовима и испољавање помоћу ријечи и дјела. Смјернице за рад наставника приликом реализације подтеме *I и II свјетски рат, страдање Срба, Јевреја и Рома у тим ратовима* акцентирајући начин на који ће се бавити програмским садржајима као пресудним за успјешност. Сигурно је да се овако наставници охрабрују да ову тему истражују и да се усавршавају.

- Предложене програмске садржаје радити у периоду обиљежавања „Дана сјећања“.
- Упознати ученике са историјским чињеницама, те идеолошким и политичким негирањем злочина над српским народом у 20. вијеку.
- Код ученика развијати осјећај за вријеме у којем су страдали недужни само зато што су били припадници једног народа.
- Ученици ће на основу стеченог знања конструктивније, размишљати о личној и породичној будућности, али и будућности свог народа.
- Вјештим креирањем атмосфере развијати свијест ученика тако да његују културу сјећања и памћења.
- Поштујући принцип интердисциплинарности, повезивати филмску и ликовну, те музичку умјетност као важан сегмент у изучавању теме која третира ову проблематику. Такође је важно повезати књижевни текст и филмску умјетност, те тако код ученика развијати критички став.
- Текстови који су погодни за драмско обликовање могу пружити могућност да ученици примјеном адекватних метода и поступака кроз неке проблемске ситуације покажу музички и глумачки таленат.
- Код ученика се не смије провоцирати мржња, нити будити жеља за осветом, него је потребно инсистирати да се, читајући наведена књижевна дјела, гради српски национални идентитет и поштују жртве

ЈЕЗИЧКА КУЛТУРА

Развијање културе усменог и писаног изражавања један је од најважнијих задатака наставе српског језика. Овај наставни процес, иако је програмски конституисан као посебно подручје, с посебним садржајима и облицима рада, мора се преносити како на обраду књижевног текста, који је најбољи образац изражавања, тако и на граматику с правописом, која нормира правила и дефинише језичке законе. Исто тако, у повратном смјеру, обрада књижевног текста и рад на граматици и правопису књижевног језика мора укључивати и садржаје за његовање културе усменог и писаног изражавања, јер су својим већим дијелом том циљу и подређени.

У настави је потребно непрестано имати у виду заједнички основни циљ: развијање језичког мишљења и језичке свијести уочавањем језичких законитости, па тек на основу такве свијести прелазити на нормирање и дефинисање.

Важно је напоменути да се за сваки **школски писмени задатак планирају три часа** (израда, колективни и индивидуални исправак), док се за домаћи писмени задатак акценат ставља на анализу урађеног код куће, те корекцију правописних и стилских грешака, те их стога није потребно планирати као такве.

Семантичке вјежбе се повезују с морфолошким и синтаксичким вјежбама и оне треба да развију ученикову свијест о одређеној моћи значења рјечи, на основу чега се једино и може развијати способност и вјештина изражавања.

Синтаксичке вјежбе су, као и морфолошке и семантичке, битнији садржаји наставе

изражавања у свим разредима. Тежина захтјева одређује се према узрасту ученика. Те се вјежбе могу изводити и прије него што ученик почне да стиче синтаксичке појмове, с тим што се на том нивоу у наставном разговору не употребљавају стручни називи. До упознавања првих синтаксичких појмова, вјежбе у обликовању реченице треба да формирају свијест ученика о мјесту и положају појединих реченичних дијелова у склопу прости реченице. Врсте језичких вјежби наставник бира према интересовањима ученика, као и све врсте тих вјежбања, чији је циљ развијање језичког мишљења, изводе се на тексту или у току разговора. Знатан дио говорних вјежбања има за циљ изграђивање културе усменог изражавања. У низу задатка (правилност, лакоћа, јасност, једноставност, природност, прецизност, дикција) те вјежбе треба у највећој мјери да приближе учеников говор књижевном изговору. У свим облицима његовања културе усменог и писаног изражавања образац или узор треба да добије одговарајуће мјесто и његов значај се не смије никако потцијенити. Смишљено одабран узор, примјерен узрасту и врсти, треба да буде циљ до којег се стиже уз одговарајуће напоре. И облици усменог, као и облици писменог изражавања, у свим врстама и типовима треба да се прикажу ученицима у пажљиво одабраним узорцима изражавања. Уколико се једна врста усменог или писменог изражавања континуирано понавља из разреда у разред, онда треба у сваком поновљеном случају, у истом или сљедећем разреду, анализом узорка конкретно показати и обим повећаних захтјева (у садржајном, композиционо-формалном и језичко-стилском погледу). У анализи узорка треба обратити пажњу на све елементе конкретне језичке структуре: садржај и композиција састава, распоред детаља и изражајност употријебљене лексике и стилских поступака.

Правопис се савлађује путем систематских вјежбања која се организују често, разноврсно и различитим облицима писмених вјежби. Поред тога, ученике врло рано треба упућивати на служење правописом и правописним рјечником јер је писменост један од најснажнијих инструмената којим се може постићи било који друштвено вриједан циљ.

Приликом проналажења и провјере ефикаснијих поступака у настави писаног изражавања потребно је посветити пажњу ученику као ствараоцу текста, јер већина ученика зна да понови упутства како писати одређени текст, али њихова примјена је проблематична. За наставу предмета *Српски језик* подразумијева се да наставник добро познаје струку и сазнајне поступке у оквиру ње, да добро познаје наставни програм, разумије кључне термине и појмове, њихов однос и хијерархију, специфичности, актуелна питања у струци, али такође и честа погрешна разумијевања и типичне грешке ученика. Такође је важно да наставник примјењује савремене дидактичке поступке како би се све што је предвиђено програмом реализовало, а ученицима учинило доступним и смисленим.